

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis

Reykjavík 29. október 2020

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um mannanöfn, 161. mál.

Vísað er í tölvupóst frá nefndasviði Alþingis, dags. 15. október sl., þar sem óskað var eftir umsögn umboðsmanns barna um framangreint frumvarp.

Í umsögn umboðsmanns barna um frumvörp til laga um mannanöfn, sem lögð voru fram af hópi þingmanna á 148. löggjafarþingi (þskj. 150, 83. mál) kom fram að þó svo að umboðsmaður barna taki undir þau sjónarmið að nauðsynlegt sé að auka frelsi við nafngiftir og breytingar á nöfnum, sé nauðsynlegt að kveða á um ákveðið eftirlit með nafngiftum barna. Umrædd frumvörp gerðu ekki ráð fyrir því að neinum opinberum aðila yrði falið það hlutverk að neita foreldrum um skráningu nafns og þá var heldur ekki gert ráð fyrir því að unnt verði að knýja fram breytingar á nafni barns. Í umsögninni tók umboðsmaður barna undir þau sjónarmið að flestir foreldrar séu færir um að gæta hagsmuna barna sinna og velja nöfn þeirra af alúð en áréttaði jafnframt að þó svo að eingöngu væri um örfá tilvik að ræða eru mikilvægir hagsmunir barns undir í hverju máli fyrir sig. Það að bera nafn sem er barni til ama geti haft í för með sér mikla vanlíðan og neikvæð áhrif á sjálfsmynd þess. Að lokum áréttaði umboðsmaður barna að á löggjafanum hvílir sú skylda að tryggja börnum þá vernd sem velferð þeirra krefst eins og kveðið er á um í 3. mgr. 76. gr. stjórnarskrárinnar, nr. 33/1944 og 3. gr. Barnasáttmálans.

Í frumvarpi því sem nú er til meðferðar á Alþingi hefur verið komið til móts við þau sjónarmið umboðsmanns barna, að slá þurfi varnagla við því að barn þurfi að bera nafn, til lengri eða skemmri tíma, sem er til þess fallið að valda því óþægindum og vanlíðan. Gerir frumvarpið ráð fyrir því að berist Þjóðskrá Íslands tilkynning um nafn barns sem hún telur verulegar líkur á að geti verið barni til ama, skal hún kveða upp úrskurð svo fljótt sem við verður komið um hvort

nafnið skuli heimilað. Þá getur Þjóðskrá Íslands leitað álits umboðsmanns barna áður en úrskurður er kveðinn upp en frumvarpið gerir jafnframt ráð fyrir því að heimilt verði að kæra úrskurðinn til ráðuneytisins. Umboðsmaður barna telur það góða lausn sem tryggir aðkomu nokkurra aðila að því vandasama verkefni að skera úr um það hvort tiltekið nafn sé til þess fallið að valda barni ama. Með því móti er verið að tryggja börnum þá nauðsynlegu vernd sem Barnasáttmálinn gerir kröfu um.

Þá telur umboðsmaður barna það einnig jákvætt að með frumvarpinu sé leitast við að tryggja börnum frá 15 ára aldri sjálfsákvörðunarrétt þegar kemur að nafnbreytingum auk þess sem leitast er við að tryggja betur rétt yngri barna til að taka þátt í slíkri ákvörðun með vísan til 12. gr. Barnasáttmálans, samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, sbr. lög nr. 19/2013.

Umboðsmaður barna vill sérstaklega benda á almenna athugasemd barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna nr. 20 (*General Comment No. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence*). Hlutverk barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna er að hafa annars vegar eftirlit með framkvæmd Barnasáttmálans hjá aðildarríkjum og hins vegar að veita leiðbeiningar um túlkun og beitingu hans, m.a. með útgáfu almennra athugasemda. Í almennri athugasemd nr. 20, segir að þó svo að Barnasáttmálinn taki til réttinda allra einstaklinga undir 18 ára aldri, eigi framkvæmd réttinda sáttmálans að taka mið af stigvaxandi þroska og hæfni barna. Þannig eiga aðgerðir sem gripið er til í því skyni að innleiða réttindi unglinga að vera af öðrum toga en þær sem eiga við um yngri börn. Þá kemur þar einnig fram að við framkvæmd Barnasáttmálans í málum sem varða unglinga sérstaklega, eigi að byggja á réttindamiðaðri nálgun sem felur í sér viðurkenningu og virðingu fyrir mannhelgi og sjálfræði unglinga, valdeflingu þeirra og virkri þátttöku í eigin lífi.

Þá ber einnig til þess að líta að þó svo að Barnasáttmálinn skilgreini alla einstaklinga undir 18 ára aldri sem börn eru fjölmörg dæmi í íslenskri löggjöf um önnur aldursviðmið fyrir börn. Ber þess til dæmis að geta að börn eru sakhæf 15 ára og geta því borið refsíabyrgð. Þá greiða börn skatta frá 16 ára aldri og eru sjálfstæðir þjónustuþegar heilbrigðiskerfisins frá sama aldri og taka þar með sjálfstæðar ákvarðanir um eigið heilbrigði en engin aldursviðmið gilda um rétt stúlkna til þess að óska eftir þungunarrofi, án samþykkis forsjáraðila. Þá geta 16 ára börn tekið sjálfstæða ákvörðun um inngöngu eða úrsögn úr trú- og lífsskoðunarfélögum og svo mætti lengi telja en ljóst er að löggjafinn telur að börn undir 18 ára aldri geti átt réttindi og borið skyldur.

Með hliðsjón af öllu framangreindu hvetur umboðsmaður til samþykktar frumvarpsins til að tryggja stálpuðum börnum þau mikilvægu réttindi sem felast í sjálfsákvörðunarrétti yfir eigin nafni, því sem helst einkennir okkur sem einstaklinga.

Virðingarfyllt,

Salvör Nordal,
Umboðsmaður barna